

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ VE EDEBİYATLARI
ANABİLİM DALI

TÜRKİYE VE TÜRKMEN TÜRKÇELERİNİN
KARŞILAŞTIRMALI SES BİLGİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
G. SELCAN SAĞLIK

TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. BERDİ SARIYEV

ANKARA-2001

Türkçesi ise XIII. yüzyıldan günümüze kadar Anadolu, Kuzey ve Güney Azerbaycan, Irak, Suriye, Rumeli ve Kuzey Afrika'da kullanılmıştır.

XIX. yüzyılda Batı Türkistan'ın Rusların, Doğu Türkistan'ın da Çinlilerin eline geçmesinden ve 1917 Bolşevik ihtilâlinde sonra da Sovyet Rusya'da baş gösteren politik düzenlemeler, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetlerine bağlı Türk Cumhuriyet ve topluluklarında birbirinden farklı alfabelere dayanan yazı dillerinin oluşturulmasına yol açmıştır. Böylece, XIX. yüzyıla kadar Doğu Türkçesi temelinde yol alan klâsik ortak yazı dili parçalanmış bunun yerine Rusça resmî dil haline getirilmiştir.¹²²

2.3.1. Yazı Dili Olarak Türkiye Türkçesi

XI. yüzyılda Orta Asya'dan Anadolu'ya göç eden Oğuzlar, beraberlerinde Anadolu'ya sözlü edebî geleneklerini de getirmişlerdir. XIII. yüzyıldan başlayarak Anadolu'da Selçuklular dönemindeki Arapça, Farsça hâkimiyetine karşı bağımsız bir yazı dili mücadelesi vermiş olan Oğuz Türkçesi, Eski Anadolu Türkçesi olarak adlandırılan XIII.-XV. yüzyıllar arasındaki dönemde bir yazı ve edebiyat dili olma yolunda gelişmiştir. XV. yüzyıl ortalarında Anadolu'da bir yazı dili birliği kurulmuştur.¹²³

XV. yüzyıl ortalarında Osmanlı Devleti'nin bir imparatorluk haline gelmesi ile yazı dilinin akışında da Türkçenin aleyhine değişimler olmuştur. Çok işlenmiş ve sanat bakımından en yüksek noktaya ulaşmış, güçlü bir medeniyet dili olan Osmanlı yazı dili Arap ve Fars kültürünün etkisi altında kalmıştır.

Tanzimat ve Servet-i Fünûn devrinde dil konusu Batıya yönelmenin etkisi ile bilinçli bir düşünce olarak ortaya çıkmıştır. Ancak tanzimatla başlayan Batıya yöneliş, bu sefer de Osmanlıcanın kapılarını Batı dillerinin etkisine, özellikle de Fransızca'ya açmıştır.¹²⁴

Zeynep Korkmaz Türkiye Türkçesinin dildeki milliyetçilik akımının bir ürünü olduğunu ve bugünkü konumunu Osmanlı yazı dilini konuşma diline yaklaştırma, hatta konuşma dilinden yeni bir yazı dili yaratma görevini üstlenen Yeni Lisan hareketine borçlu olduğunu ifade eder.¹²⁵

¹²² Zeynep Korkmaz, a.g.m. , s: 917.

¹²³ Zeynep Korkmaz, a.g.m. , s: 910.

¹²⁴ Zeynep Korkmaz, "Cumhuriyet Devrinde Türk Dilindeki Gelişmeler" *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, C. I, Ankara, 1995, s: 910.

¹²⁵ Zeynep Korkmaz, "Türkiye Türkçesi", *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, C. I, Ankara, 1995, s: 575.

Yeni Lisan hareketinin kurucuları olan Ömer Seyfettin, Ziya Gökalp, Ali Canib gibi genç yazarların öncülüğünde 1911'de Selânik'te çıkmaya başlayan *Genç Kalemler* dergisi, ilk defa millî edebiyat deyimini ortaya atmıştır. Yeni Lisan hareketi, yazı dilini, Osmanlıca'nın kurallarından temizleyip, İstanbul Türkçesi'ne dayanan millî bir yazı dili kurma hedefine yönelttiğinden kısa zamanda benimsenmiş ve bugünün yazı dilini oluşturan gelişmelerin temeli böylece atılmıştır.¹²⁶

Türkiye Türkçesi, Cumhuriyet devrinde bir inkılâp olarak ele alınmıştır. 28 Ağustos 1928 yılında, alfabe konusunda sistemli araştırma ve çalışmalarla Türkçenin ses yapısına uygun duruma getirilen Lâtin alfabesi kabul edilmiştir. Yine Cumhuriyet devrinde ilk defa olarak üniversitelere girmiştir. Üniversitelerimizde Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerinin açılması ile bilim dili olma yolunda ilerlemiştir.¹²⁷

2.3.2. Yazı Dili Olarak Türkmen Türkçesi

Türkmenler yazılı edebiyatlarının ortaya çıkmasından önce zengin bir sözlü edebiyat geleneğine sahip olmuşlardır. Bu sözlü edebiyatın ürünleri başta destanlar olmak üzere masallar, ata sözleri ve bilmeceler olmuştur.

Türkiye'de yaygın olan görüşe göre Türkmen yazılı edebiyatı XVIII. yüzyılda Mahtum Kulu'nun şiirleri ile başlar. Türkmenler bu tarihi daha da gerilere götürmektedirler. Kimi bilim adamları Türkmen yazı dilini XIII. yüzyıldan öncelere götürürler. Kısası Yusuf ile XII. yüzyıldan kalan, Ahmet Yesevî'nin Divanı Hikmet'ini Eski Türkmençe sayarlar. Onlara göre Eski Türkmençe XII.-XV. yüzyıllarda Kıpçak Türkçesi'nin etkisinde kalır. XV.-XVII. yüzyıllarda Klâsik Türkmen yazı dili oluşur. Ebulgazi Bahadır Han, Azadî, Mahtum Kulu, Seydi gibi yazarlar bu dili işlerler. XVII.-XIX. yüzyıllarda Zelili, Gaybi, Molla Nepes, Abdül Sattar Kazi gibi yazarların dili olur.¹²⁸

Redaktörlüğünü S. A. Garriyev'in yaptığı *Türkmen Edebiyatının Tarihi* isimli çalışmada, Orhun yazıtları, Yusuf Has Hacib'in Kutadgu Bilig'i, Kaşgarlı Mahmut'un Divanı Lûgat-it Türk'ü Türkmen edebî dilinin yadigârları olarak gösterilmiştir.¹²⁹

¹²⁶ Zeynep Korkmaz, a.g.m. , s: 576.

¹²⁷ Zeynep Korkmaz, "Cumhuriyet Devrinde Türk Dilindeki Gelişmeler" *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, C. I, Ankara, 1995, s: 912-914.

¹²⁸ Fuat Bozkurt, *Türklerin Dili*, KB.Yay. , Ankara, 1999, s: 435.

¹²⁹ *Türkmen Edebiyatının Tarihi*, I Tom, Red: S. A. Garriyev, Aşgabat, 1975.